

TARJIMASHUNOSLIK METODLARI

Obloqulova Munajat

SamDCHTI “Ingliz filologiyasi va tarjimashunoslik”

fakulteti 3-bosqich talabasi

Shermatova Bahora Isoqulovna

SamDCHTI “Tarjima nazariyasi va amaliyoti”

kafedrasi o’qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada tarjimashunoslik sohasidagi yangi tarjima metodlari va ular haqida to’liq ma’lumotlar keltirilgan.

Kalit so’zlar: tarjima, oligarxiya, ta’siriy tarjima, metod, tahliliy tarjima.

Tarjima metodlari ko’p yo’nalib turadi va ushbu mavzuga doimiy ravishda ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Umuman, quyidagi asosiy tarjima metodlari mavjud:

1. Tarjima oligarxikasi: Bu metod tarjima holatidagi so’zlarning o’zbek tilidagi ekvivalentlarini aniqlashga asoslanadi. Masalan, “book” so’zi uchun “kitob” degan ekvivalent tanlash, shuningdek o’zbek tilidagi biron-bir so’zning ingliz tilidagi ekvivalentini topish.

2. Ta’siriy tarjima: Bu metod asosan fikrlarning, ma’nolarning yoki xarakteristikalarining tarjima qilinayotgan tillarning fe’liga ta’sir etuvchi sabablarga e’tibor beradi.

3. Tahlil-tafsilotli tarjima: Bu metod asosan so’zlar yoki matnlar tahlil qilinib, ularning muqobilining topilishi va o’zlashtirilishi bilan bog’liq.

4. Tahliliy tarjima: Ushbu metod asosan psixologik, sotsiologik, lingvistik va boshqa fanlar asosida matnlar tarkibiga kiruvchi ko’rsatibi o’rganish, ta’sir qiluvchi miqdordagi atrofni o’rganish va boshqalar kabi nazariyalarga asoslangan. Bu metodlar sifatli tarjima, matni o’zlashtirish, matn ancha o’rgangan udab o’tkazish, boshqaruvchi suhbatlarni tarkibiy: birinchi shaxslardan olish yordamchi va boshqa yordamchi metodlariga aloqador ravishlarda ishlatiladi. Umuman olganda, har bir tarjima metodining o’ziga xos xossalari va foydalanish sohalarini ko’rsatadi. Agar sizga bu mavzuga oid boshqa ma’lumotlar kerak bo’lsa, menga murojaat qilishingiz mumkin.

“Tarjima oligarxikasi” deb nomlangan metod tarjima jarayonida muqobil so’zlar yoki frazalar uchun ekvivalent tanlashda asoslangan. Bu metod tarjima holatidagi so’zlarning asosiy ma’noni saqlab qolishini ta’minlaydi va muvaffaqiyatli tarjima javobgarligi ko’payadi. “Oligarxiya” so’zi esa, odatda, bittasini ko’plab nufuz egasi maskan qiladigan huquqiy va siyosiy tizimni belgilaydi. Shuningdek, “oligarxiya” so’zi milliyatlar va qabiliyatlar birgalikdagi amalga oshiriladigan huquqiy va siyosiy nazoratni ham ta’minlay oladi. “Tarjima oligarxikasi” degan metod esa, tarjima

jarayonida so'zlarning muvofiqlik bilan tanashilishi va ularga ekvivalent topishga asoslanadi. Bu bilan birga, tarjimada biron-bir tilning ijobiy tajriba, suhbat janri, matnning konteksti va ma'nosi masalalariga e'tibor qaratiladi. Umid qilamanki, ushbu ma'lumotlar foydali bo'lishi mumkin. Agar sizda yana savollar yoki ma'lumotlar bo'lsa, menga murojaat qilishingiz mumkin.

“Ta'siriy tarjima” termini tarjima nazariyasi va amaliyoti bo'yicha amalga oshirilgan bir turlash uslubi bo'lib, tarjima holatidagi so'zlar, matnlar yoki nutqlar orasida ma'naviy, jismoniy yoki insonlarning tajribiy xulqiga ta'sir ko'rsatishni ifodalab beradi. Ushbu tarjima uslubi odatda nutq, matn yoki gumanitar fanlar sohasida amal qiladi. Ta'siriy tarjima, tarjima jarayonidagi mazmun va nuqtai nazarlarni muhokama qilish, o'zgaruvchan fikrlar o'rtasidagi munosabatlarni aniqlash, avvaloq tushunchalar bo'lish va osongina o'zgaruvchan munosabatlarni rivojlantirishni maqsadga oladi. Bu uslubni o'rganish va amaliyotda qo'llash, matnning to'g'ri tushuntirilishiga va maqsadga qarab qarshilashga qaratilgan usul bo'lib, tarjima uslublarida o'ziga xos xususiyatga ega. Ta'siriy tarjima, asosan, matnning ma'nasiga, muhokama mavzusiga va matnning asl manbai tili va doimiy ma'noning alohida muhokama qilingan sohasida amalga oshiriladi. Umid qilamanki, bu ma'lumotlar sizga muhim va yordamchi bo'lishi mumkin. Agar qo'llab-quvvatlash uchun yana nima bilishni istasangiz, menga murojaat qilishingiz mumkin.

“Tahlil-tafsilotli tarjima” termini tarjima nazariyasi va amaliyoti bo'yicha tahlil qilinib, antisipasion etilgan ma'noni so'zlash va o'zlashtirishning amaliyoti bo'yicha o'zgaruvchan fikrlarni tushuntirish maqsadida tuzilgan bir turlash uslubdir. Bu tarjima uslubi tarjima holatidagi matnning tahlili, matnning tafsilotli tuzilishi va matnda mavjud bo'lgan barcha nuqtai nazardagi ma'lumotlar tahlili asosida amal qiladi. Ushbu uslub tahliliy nazariyaga ega bo'lib, matn ma'nosidagi yirik nuqta va detallar tafsilotli o'lchamda o'rganiladi. Ushbu tahlil natijasida, matnning ma'nasi, ma'nosidagi biroz nuqta-fikrlar, suhbat holatlarida ahamiyati yuqori mazmunlar va satrlar tushuntiriladi. Bu tarjima uslubi asosan gumanitar, ijtimoiy fanlar sohasida amal qiladi va mustahkamlash uchun tarjima amalida tahliliy fikrlarni quyidagi jihatlariga ega bo'lishi kerak:

- Matnning ko'p asosiy voqelari va ularning kelajak ko'nikmalarini o'rganish
- Matnning muharririning, muallifining yoki muhokama qiluvchining fikrlarini o'zlashtirish
- Matnning tafsilotlari va asosiy mavzusi bo'yicha muhokama qilish

“Tahliliy tarjima” ataasi tarjima nazariyasi va amaliyoti bo'yicha tarkibiy, ma'noniy yoki shaklliy tahlili amaliyoti bo'yicha o'zgaruvchan fikrlarni tushuntirish va matnning boshqa fragmentlari o'rniga o'zgaruvchan fikrlar ijrosini mazmunlash turkumidir. Bu tarjima uslubi asosan ilmiy fanlar va gumanitar fanlar sohasida amal qiladi. Tahliliy tarjima, tarjima jarayonida matnning o'zini tahlil qilish, so'zlarning o'zlashtirilishi,

ma'noda vositalarning o'z o'rniga o'zgaruvchan fikrlar ijrosini tushuntirishni maqsad qiladi. Bu uslub asosan so'zlar yoki frazalarni o'z o'rnida o'zgaruvchan fikrlar, ma'noli taassurot va qayd etilgan fikrlarni tushuntirishda amal qiladi.

Tahliliy tarjima uslubi maqsad asosida matnning ko'pincha nuqtai nazarlarini o'z ichiga oladi, matnda qatnashgan so'zlar, o'zak, tushunchalar hamda taalluqli jihatlar bo'yicha tafsilotlar beradi va ularni maqsadi ijrosini tuhfa etadi.

Bu uslub asosida amal qilayotgan usullar asosida:

-tahliliy tarjima jarayonidagi mahsulotlar yuzasidan o'qish va ta'limiy muhokama olib borish;

- maqsadning, ma'noga munosabatda proyektga ega bo'lish;

- ta'kidlash va yoritishning amaliy qismlarini tuzilishida o'zgaruvchan fikrlar, tahliliy materiallar, mazmunlar va o'zaro muloqotlarni tuzish;

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Salmonov G. Tarjia nazariyasi asoslari . _T.: O'qituvchi, 1983
2. Catford, J. C. (1965). A linguistic theory of translation: An essay in applied linguistics. Oford: Oxford University Press. -P.1.
3. Newmark, P. (1982, 2001). Approaches to translation. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press. -P.7
4. Bassnett, S. (1980, 1993). Translation studies (2nd ed). Shanghai: Shanghai Foreign Language education press. Гофуров И, Муминов О, Камбаров Н. Таржима назарияси. Т.: Тафаккур